

A Kecskeméti Népzenei Találkozókról

Kálmán Lajos népzenekutatóval beszélget Frigyesy Ágnes

Kecskemét hagyományai között szerepel a több mint húsz esztendeig kétévente, az utóbbi időben háromévente megrendezett Népzenei Találkozó. Heltai Nándor így emlékezik vissza az első Találkozóra: „A megyei pártbizottság kulturális ügyekkel foglalkozó munkatársainak, a Magyar Tudományos Akadémia népzenekutatóinak biztatására néhány lelkes helyi ember 1967 nyarán felhívást küldött szét az ország minden részébe: augusztus 26–27-re szeretettel várják a népi énekeseket, hangszereseket. Közreműködésükért egy fillért sem kapnak, csak baráti szót, élményeket, s azt a tudatot, hogy egy nemes ügy segítői... Szigorú követelmény volt a néprajzi hitelesség... Az elkötelezettek fáradhatatlan serege: Nemesszeghy Lajosné, dr. Kálmán Lajos, Kerekes Magda, Csoóri Sándor, Olsvai Imre, Sárosi Bálint, Gyóni Lajos.” 1957 óta sok idő telt el. 1988 nyarán immáron a tizenegyedik alkalommal lehettünk részesei a Találkozásnak.

● *Hogyan fejlődtek a Találkozók?*

Négy-öt területet lehet elkülöníteni. Az első a paraszti énekesek, a népművészek, az „adatközlők”, a hagyományörző csoportok nagy előadóestjének, bemutatóinak szervezése, lebonyolítása. Második a „tanácskozásoké”, melyeken megbeszéljük, miket hallottunk. Erre a későbbiekben nem is igen maradt idő, a kétszer 24 óra alatt szinte állandóan folytak a műsorok. A tanácskozások így aztán némileg függetlenedtek is a bemutatóktól. Mindig szóba kerültek az éppen időszerű népzenei kérdések, pl.: a citerahangzás dolga stb. Itt „ugrott ki” sajátos tehetségként Pribojcszki Mátyás, Birinyi József és mások. A magyarországi, Kecskemét környéki népzenei kisdialektusok vizsgálata is mindig szóba került. Nemzeti-segink, népcsoportjaink alaposabb megismerése is folyamatban van. Harmadik területünk az írók, költők és zeneszerzők részvétele, néha önálló estje, hogy bizonyosságot tegyenek, költészetünkben mennyire „részes” a magyar népdal, a népzene. Ilyen vendégünk volt szinte állandóan Fodor András, Jánosy István, városunkból Buda Ferenc; Lezsák Sándor Lakite-lekről; néhányszor Csoóri Sándor, Tornai József és mások. Halála előtt nem sokkal még Nagy László is eljött. Markáns személyiségek tettek bizonyosságot arról is, hogyan hatott alkotásaikra a népzene (Bozay Attila, Kocsár Miklós, Balázs Árpád, Szokolay Sándor, Pertis Jenő, Vavrincez Béla). Mindezekon kívül beszélhetnénk még Találkozásaink negyedik, ötödik stb. „vonalaról” is: tudósok, pedagógusok, kórusmesterek rendszeres részvétele, kiállítások és egyéb sokadalmak.

● Az 1988. augusztusi Népzenei Találkozón kik vettek részt, miről hallhattak az érdeklődők?

Dr. Adorján Mihály tanácselnök nyitotta meg s ismertette az eddigi Népzenei Találkozók jelentőségét. Első előadónk ifjú Bartók Béla volt, édesapja Duna-medencei és azon kívüli gyűjtőútjait elevenítette fel, kitérve a kárpátaljai területen végzett gyűjtéseire is. *Arpa István*, Ungvárról, elmondta, hogy a kárpátaljai területen összegyűjtött népdalok egyelőre feldolgozatlanul hevernek. Szólt arról, hogy megpróbálták bevonni a népdalokat – a magyart is – a tömegszórakoztatás körébe, sokáig aggályoskodóan, vigyázva, nehogy a népdalszöveg esetleg úgymond „nemzeti érdekeket” sértsen – a Tiszán innen Dunán túl-t például nemigen merték énekelteni. Nyelvezenei-népzenei összefüggésekkel is foglalkozott az előadó, kutatva a népi dallamosítás azon „részcsekéit”, melyeket a nyelvi ejtés sajátos zeneisége is táplál. Komputeres vizsgálatainak és invenciójának eredményeként Petőfi Tisza című versének ilyen eszközökkel konstruált dallamosítását mutatta be, vonósnégyesen. *Grigora Éva* nagyszöllősi zeneiskolai tanár a nagyszöllősi Bartók-kultusz mai állásáról beszélt, aminek ő maga is jelentős munkása, majd szólt a kárpátaljai magyar pedagógusok mai szép feladatairól, újonnan megnyílt lehetőségeiről az iskolai és zeneiskolai zeneanyag-oktatás terén. *Kobzos Kiss Tamás* hazai előadóművész – aki nemrégiben népzenei ösztöndíjjal Ankarában járt, Saygun professzor (Bartók gyűjtőtársa) intézetében – részben felvételről, részben pedig saját énekével mutatta be a nevezetes törökországi gyűjtőút eredményeit. Felhívta a figyelmet, hogy itthon hiányzik az angol nyelvű publikáció magyarra fordítása, pedig a törökországi anyagnak archaikus népzenei anyagokkal való rokonságát már akár első hallásra felismerhetjük. Olyan mulasztás ez, amit nagyon sürgősen pótolni kellene.

● A délelőtti programot követték a délutáni előadások. Legyen kedves ezekről is megemlékezni!

Jánosy István költő ezúttal a „Zené”-vel (Schumann, Bach) és a népzenevel való találkozásait elevenítette fel. Olyan költő ő, akinek poézisében mindig nagy szerepet játszott a zene, népzene. Ilyen témájú verseiből olvasott fel néhányat.

● Ezután az Ön előadása következett.

Igen. A legelső találkozókon is, azóta is mindegyiken részt vettem. Témaként mindig is szerepelt az alföldi, közelebről a Kecskeméti környéki népzenei (kis)dialektus kérdéseinek egyike-másika, ezek gondozója voltam a Találkozókon. Az Alföld népzenejéről témában *Vargyas Lajos*, *Szomjas-Schiffert György* tartottak nagy előadásokat; a Kecskeméti környéki sajtóságokról jömagam. Most az alföldi népzenei jelenségek és a XVI. századi genfi zsolttárok affinitásának gyökereit elemeztem. *Ag Tibor* csallóközi népzenekutató ugyancsak szinte minden eddigi Találkozón részt vett, hozva a zabolajai énekeseket és csoportokat: ezúttal „élőben” mutatta be a népzene gyűjtést, a hallgatóság szeme láttára szóialtatta meg „adatközlőjét”.

● És a kerekasztal-beszélgetések?

Ezek lassan hagyománnyá válnak nálunk. A Duna-medencei „kerekasztal”-t ezúttal *Olsvai Imre* vezette (az előző Találkozón *Vikár László*). Együttműködve a „körülülöket”: *Alica* és *Oscar Elschek* (Prága), *Gaal Károly* (Bécs), *Martin Kmet* (Újvidék) és a Találkozó külföldi tudósai voltak a résztvevők – Bartók Béla nevében. Most különös érdeklődést keltett *Király Ernő* (Újvidék) népzenei és népi hangszeres effektusokból szőtt elektronikus zenéje. Külön is meg kell említeni: *Olsvai Imre* nemcsak a „kerekasztalt”, hanem a nagy esti bemutató műsorát is vezette. *Birinyi Józseffel* együttműködve mutatták be népünk „gyökere-nőtt (survival) s a fiatal előadók által „feltámasztottan megszólaltatott” (revival) népzeneit.

● A késő éjszakába nyúló zenei bemutatót táncház követte. Majd másnap reggel újból találkoztunk, hogy *Fodor András* előadását hallhassuk.

Mint már említettem: hagyomány, hogy költőink, íróink megszólaljanak, bizonyoságot tegyenek a magyar népzene szerepéről saját életművükben. Ezúttal a zeneszerzők sajnos elmaradtak. *Fodor András* Bartók hazatéréséről, befogadásáról beszélt. Nem csupán hamvainak hazaérkezéséről, hanem zenei hazaérkezésének nehézségeiről, a Géniusz halhatatlansága című versével zárva előadását.

● A másfél napos gazdag programú Találkozó végén ismét – de kissé más jellegű – kerekasztal-beszélgetés kezdődött *Buda Ferenc* irányításával. Bevezető szavaiban az első Találkozón mondottakat elevenítette fel: „Mi magunk mindnyájan és együtt legyünk őrzői-gondosai annak, amink van, amink maradt, jelenünk és jövőnk miatt is. Mert szakadt gyökér csak kórót vagy szégyenfát nevel...”

Itt egyrészt a kárpát-medencei népzene kutatás és a Bartók-kutatás feladatairól, másrészt a magyar népzene tudomány és népzene-politika Duna-medencei távlatairól esett szó. Hazánkban, Budapesten – és Kecskeméten is – alakuljon ki a Duna-medencei magyar népzene kutatás erős műhelye, a KÖTA pedig vállaljon ennek megfelelő feladatokat, korszerűsítve kapcsolattartó, minősítő és együttesgondozó rendszerét.

● *Kecskemétnek van tanítóképzője, zeneiskolája, Kodály-intézete. Amikor ilyen nagyszerű hagyománya van a városnak, mint a Népzenei Találkozók, miért a nyár végi időpontot választják, amikor a fiatalság még nincs a városban?*

Az időpont mindig gond volt az elszállásolások miatt. A Népzenei Találkozók mellett azonban évenként létrejöttek a városi Ifjúsági Népzenei Napok, melyeken a népzenei bemutatókon kívül a népdal énekléséről, szerepének időszakos gyengüléséről, tanításának módszeréről folyt a vita, Vargyas Lajos, Vass Lajos és mások vezetésével. Dél előtt iskolai énekórákra mentünk, összefogva egy-egy népzenei előadóval, kutatóval. Délután énekléssel fűszerezett nagy, nyilvános tanácskozások folytak. A nyolcvanas évek elején ez a nap, ha a Találkozókhoz képest szerényebb keretek között is, de évenként ismétlődött. Azután valahogy elmaradtak...

● *Őn, mint a tanítóképző tanára, hogyan látja a fiatalok népzenei felkészültségét?*

Főiskolai mesterünk, Ádám Jenő professzor, írás-olvasásszerűen és orálisan, egyszerre tanított népdalt. A mai népdalra nevelő pedagógusok viszont jobbra belesüllyednek az írás-olvasásos, tehát szolmizáló népdaltanításba. És nemigen tanítanak órákon énekelve népdalt. Pedig a népzene elsősorban bemutatni kell. Jó sok népdalnak kell a „fejben lenni” s tudni kell ezeket „csokorba kötni”. Nekem úgy volt – ha volt – sikerem, hogy egyik órán kizárólag énekelve igyekeztem megtanítani a népdalcsoakraim; a másikon szolmizáltunk is. Külön kell választani a kettőt. A sok elmélet helyett pedig a népzenei háttérrel kellene nyújtani. Ezt kevésbé ismerik pedagógusaink. Ezért van csodában a népdaltanítás. Ádám Jenő sem dolgozta ki az énekelve tanítás módszertanát. Ő ezt még ösztönösen csinálta, csodálatos adottságokkal.

● *Jó volna, ha az ismert anyagi nehézségek ellenére két év múlva, de legalább három év múlva ismét találkozoznánk. Mi az, amit Ön szerint fontos lenne addig megtennünk?*

Legalább két és fél naposnak kellene lennie a Találkozónak! Az Ifjúsági Népzenei Nap évenkénti megtartása is fontos volna, ez jelentené a folytonosságot. Létre kellene hozni egy állandó bizottságot, amely a soron következő Találkozó ügyében fél évenként összejönne. Kecskemét városa egymagában, úgy látszik, lassan kevés lesz a Találkozók anyagi támogatásához és menedzseléséhez. Legalább két menedzsernek kellene időszakosan tevékenykednie: az egyiknek helyben, a másiknak Budapesten. Azután, akik megszerették a Találkozót: mindig vissza kellene hívni őket, mert nélkülük mellőzve érzik magukat. A programmal kapcsolatban: Bartók nevében a nemzetiségiekre, valamint szomszédainkra – magyar- és nemmagyar-kutatásra, talán előadókra is – ki kell terjesztenünk az igényünket. Még most is szívesen emlékezünk vissza Tiberiu Alexandru kedves jelenlétére. De kapjunk mindig ízelítőt a magyarországi népzenei eredmények legfrissebbjéből is, így a népdalrendezés legújabb kategóriarendszeréről, a magyar népzene harmadik bázisáról. Kodály halála óta ez a tájékozódás sajnos eléggé szűk és zárt körben folyik.

*

Végezetül a kérdező néhány gondolata, észrevétele. Ahogy belenéztem az előző Találkozók anyagába: valamiféle beszűkülést vettem észre. A hosszú ideig két évenkénti, nagy sikerű Találkozók három évenkéntire ritkultak. A két-három napos együttlétek most 1 1/2 naposra zsugorodtak. Hiányoltam a költőit. Hiányoltam pl. Csoóri Sándort, Tornai Józsefet, Budai Ilonát, Marosi Júliát. Hiányoltam a város közönségét: a főiskolásokat, fiatalokat, időseket, az érdeklődőket. De hogy is lehetnének itt, amikor még sokan nyaralnak? Jó volna, ha nemcsak a meghívott szakmabeliek, kórusok hallgatnák egymást. Hiányoltam a plakátokat a városban, a meghívót (amit a rendezvény előtt két nappal kaptam meg). Hiányoltam az ország érdeklődőit, kíváncsiaiát. De hogyan is jöttek volna, ha senki nem tájékoztatta őket? Sok minden hiányzott. Nem azért, hogy illetékesek megharagudjanak, hanem hogy mielőbb orvosoljuk a bajt. Mert visszatérve Buda Ferenc gondolatához, a 21 év alatt „nőtt azért levél is, virág is azon a kórón?! Én fának szeretném látni. Talán azzá is fog nőni!”